

Prioritering afschalen maatregelen

Lucht voor de samenleving

De verspreiding van het virus neemt af. Dit is geen reden om de teugels nu te laten vieren, want het virus zal nog langere tijd onder ons blijven. Het is een proces van lange adem en aan iedereen wordt gevraagd om de maatregelen nog voor een onbekende periode vol te houden. Afbouw van contactmaatregelen zal daarom heel stapsgewijs en op een verstandige manier moeten plaatsvinden. In aanloop daarop is het echter nodig stil te staan bij de vraag wat in aansluiting op de routekaart de gewenste **volgorde** van afbouw van contactmaatregelen is.

We mogen niet onderschatten hoe diep de contactmaatregelen ingrijpen in onze manier van leven. Ze beperken hoe we werken, hoe we verbinden, hoe we leren, hoe we zorgen. En terwijl de vrijheidsbeperking in beginsel een onvermijdelijk gevolg is van de noodzaak virusverspreiding te beperken, moeten we ook realiseren dat de samenleving en economie lucht nodig hebben om het duurzaam vol te houden.

Om te beginnen vanwege de impact van een samenleving in gedeeltelijke lockdown. De stress en tegenslag van maatregelen die bij korte duur nog overzichtelijk lijken, stapelen zich meer en meer op tot groot leed. Voor veel huishoudens en werknemers is het kraken en piepen. Als je bedrijf een tijdje onder water staat, dan gaat het vroeg of laat zinken. Als je langdurig thuis zit, kun je vroeg of laat eenzaam of depressief worden. Als je niet naar school kan, wordt de achterstand op den duur niet meer te overbruggen, en kun je vroeg of laat je uitzicht op een leuke schooltijd of zelfs een kansrijke toekomst verliezen.

Maar daarnaast gaat er van langdurige vrijheidsbeperking een sterk boemerangeffect uit op het virus. We hebben gezien dat de naleving van het coronabeleid zwaar onder druk raakt, als we de samenleving langdurig overvragen. Sommige mensen ervaren de regels als repressief, sommige mensen raken mentaal klem, sommige ondernemers houden het niet langer vol. Je kunt een fietsband niet eindeloos opblazen, vroeg of laat knapt die. Een strak keurslijf te lang aanhouden zal zich dan ook als een boemerang tegen goede bedoelingen keren en een deel van het goed bedoelde coronabeleid teniet doen.

Om beide redenen geldt: wannéér het te laat is, zal van geval tot geval verschillen, maar elke kans om de samenleving verantwoord lucht te geven moeten we met beide handen aangrijpen. Dit houdt de samenleving in stand en houdt ook het draagvlak in stand om zich aan contactmaatregelen te houden wanneer die onvermijdelijk zijn.

Dit betekent overigens niet dat de overheid week in week uit op detailniveau maatregelen moet gaan opbouwen en afbouwen. Rustige en stabiele communicatie met voorspelbaar en geleidelijk beleid is eveneens van groot belang. Mensen en bedrijven weten dan beter waar ze aan toe zijn en zullen er beter naar kunnen handelen. En wat betreft de timing van afschaling is de eenduidigheid en goed verwachtingsmanagement in de communicatie van belang: "als we dit met zijn allen goed blijven volhouden kunnen we hopelijk over 2 weken contactmaatregelen verder afbouwen." Met andere woorden: vooral perspectief bieden in de vorm van een beloning middels versoepelingen op basis van 'goed gedrag'. Maar zodra het virus afbouw van contactmaatregelen toelaat, moeten we dat ook echt doen, om de samenleving tijdig de nodige lucht te geven.

Prioritering

EZK, FIN en SZW hebben met behulp van het afwegingskader verschillende maatregelen gewogen op de effecten op virus, maatschappij en economie. Twee sets aan maatregelen volgen uit deze analyse:

1. Maatregelen die ons inziens snel afgebouwd kunnen worden. Het effect op de virusverspreiding is naar verwachting (zeer) klein, terwijl de maatschappelijke en economische baten aanzienlijk zijn.
2. Maatregelen die je moet afbouwen, zodra de R-waarde en het aantal besmettingen dit toelaten. Hier gelden nog grotere maatschappelijke en economische baten.

1. Eerste prioriteit bij volgend pakket (gegeven minimaal effect op virusverspreiding i.c.m. aanzienlijke baten voor maatschappij en economie)

- Verruimen openingstijden detailhandel: Verruiming van de openingstijden in de detailhandel draagt bij aan een betere spreiding van bezoekers. Dit is van groot belang gezien de drukke decembermaand die voor de deur staat. Uiteraard kan dat alleen als de coronaregels goed worden nageleefd én als daarop wordt gehandhaafd, zowel binnen als buiten. Met het oog op betere spreiding is het de dagen voor kerst daarnaast wenselijk winkels aan te sporen ruimere openingstijden te hanteren, en gemeenten aan te sporen dit toe te staan. Ook de verplichte 2 uren voor kwetsbaren in supermarkten maken dat het in de overige uren drukker is. Tegelijk dragen de uren voor kwetsbaren, vanwege de tijden waarop ze worden ingevuld, weinig bij aan veilige boodschappenuurtjes, en wordt het door de ANBO als stigmatiserend gezien. Inzetten op goede spreiding in tijd (en dus achterwege laten van verplichte uren), uiteraard met aandacht voor protocollen, verdient dan ook de voorkeur.
- Met onderwijsinstellingen (MBO en HO) in overleg treden over knelpunten en verkennen welke mogelijkheden er zijn om binnen de beperkende maatregelen toch meer fysiek onderwijs mogelijk te maken: Op dit moment is de inzet van fysiek onderwijs in het MBO en hoger onderwijs zeer beperkt. Onderwijsinstellingen geven aan dat de 1,5-meterregel, die ook geldt voor gangen en trappenhuisen, de grootste beperkende factor is. Meer fysieke lessen zijn voor studenten in het MBO en HO van groot belang voor goed onderwijs en behoud van connectie met de studie. Van eerstejaarsstudenten is bekend dat zij substantieel minder motivatie en binding met de studie ontwikkelen, psychische druk en isolement ervaren, en zich in grote getalen met depressieve klachten bij psychologen melden. Voor leerlingen in het beroepsonderwijs is structuur en binding en praktijk cruciaal voor een goed toekomstperspectief. Ook neemt de ongelijkheid tussen groepen naar gelang de sociaaleconomische situatie van ouders steeds verder toe.
- Horeca open onder strengere voorwaarden: Voorzichtige openstelling draagt bij aan perspectief voor de horeca en voor de samenleving. Over de precieze invulling hiervan vindt separaat discussie plaats.
- Heropenen eet- en drinkgelegenheden voor afhaal voor locaties met een gecombineerde functie: In een winkelcentrum, op het station of bij IKEA is het toegestaan om iets te eten te halen, maar in een bioscoop of theater niet. Ook hier wordt de consumptie elders, en bovendien geplaceerd en op veilige afstand genuttigd. Het is verstandig om die inconsistentie weg te nemen, zodra deze sectoren weer open gaan. Bovendien is slecht uit te leggen dat consumpties die vanuit huis worden meegebracht wel zouden mogen, zeker gezien het een aanzienlijk deel (tot 40%) van de inkomsten van bioscopen en theaters betreft. Uiteraard is van belang dat de protocollen worden nageleefd en er geen sprake is van 'cafévorming' bij het horecadeel van deze gelegenheden (waarvan overigens nog altijd geen signalen bekend zijn).

2. Eerste prioriteit als R-waarde en het aantal besmettingen dat toelaten

- Mogelijkheden voor thuisbezoek verruimen (advies max. 4 personen): Een ruimer advies voor thuisbezoek stelt mensen in staat meer sociale contacten te hebben, de beperkingen langer vol te houden en draagt bij aan een hoger welzijn.
- Ruimte bieden in thuiswerkadvies voor teamsessies: Thuiswerken waar mogelijk helpt om het aantal reisbewegingen te verminderen en om dagelijkse besmettingsrisico's te voorkomen, maar voor de teamgeest en sociale verbinding is het belangrijk om niet alleen via digitale middelen in contact te blijven met collega's maar ook in het echt.
- Alle profsporten: Hervatting van alle profsporten/topcompetities (dus niet enkel de sporters met een A-status) – mits er een goed protocol ligt – draagt bij aan een gelijk speelveld voor alle sporters en heeft meerwaarde voor de samenleving.
- Trainen op 1,5m afstand mogelijk maken voor volwassenen (zonder maximale groepsgrootte op het veld): De behoefte aan sociale contacten bij – met name – jongvolwassenen is enorm. Zij worden in een bepalende fase van hun leven zwaar beperkt in hun ontwikkelingsmogelijkheden. Het weer toestaan van trainen van volwassenen zorgt ervoor dat meer mensen kunnen gaan sporten. Dit draagt bij aan de behoefte van mensen aan sociale contacten en aan een gezondere levensstijl. Ook draagt het bij aan behoud van sportverenigingen en de unieke sportinfrastructuur die draait op vrijwilligers. Door alleen het trainen toe te staan, blijven de reisbewegingen beperkt en hoeven mensen minder bij elkaar in de auto. Buiten het veld gelden de reguliere restricties.
- Vervallen maximaal aantal personen per ruimte van 30 (binnen) of 40 (buiten), in plaats daarvan maximaal aantal personen per m²: Een hoger aantal personen per ruimte stelt meer

locaties in staat om weer open te gaan, mits coronaregels in acht kunnen worden genomen. Vooral bij grotere locaties zijn de maximale aantallen van 30 en 40 veelal ridicuul. Vanwege de uitlegbaarheid en consistentie van regels verdient een landelijk maximum aantal personen per m² de voorkeur boven de mogelijkheid tot ontheffingen voor Veiligheidsregio's.

Bij al deze versoepelingen geldt dat naleving van de maatregelen die nog wél gelden cruciaal is. Dat vraagt natuurlijk heldere communicatie naar burgers, maar ook om discipline bij ondernemers en bijvoorbeeld onderwijsinstellingen. Met de detailhandel en horeca zijn afsprakenkaders opgesteld, waarin concrete afspraken zijn gemaakt over handhaving door ondernemers. Cruciaal is dat er daarbij publieke ondersteuning van deze handhaving is en er zo nodig kan worden opgetreden. Dit laatste geldt evenzo voor versoepeling op andere terreinen.

Tabel – Samenvatting Output Afwegingskader

Legenda				
1	Eerste prioriteit bij volgend maatregelpakket (vanwege minimaal effect op de virusverspreiding)			
2	Eerste prioriteit als R-waarde en het aantal besmettingen dat toelaten			
X	Nu geen prioriteit, maar tweede prioriteit als R-waarde en het aantal besmettingen dat toelaten			
Categorie	Maatregel	Virus	Maatschappij	Economie
1	Verruimen openingstijden detailhandel	0	2	4
1	Meer fysiek onderwijs MBO en HBO	-2	6	3
1	Horeca open onder strengere voorwaarden	-5	4	8
1	Eet- en drinkgelegenheden voor afhaal voor locaties met gecombineerde functie	-1	1	1
2	Thuisbezoek (max. 4)	-5	6	1
2	Ruimte voor teamsessies in thuiswerkadvis	-2	4	1
2	Profsport zonder publiek	-2	2	4
2	Trainen volwassenen op 1.5 m	-6	8	0
2	Vervallen max. #personen per ruimte, maar #personen per m ²	-5	6	4
X	Kleedkamers	-2	2	0
x	Opheffen alcoholverbod	-5	1	0
X	Verkoopverbod alcohol	-6	0	2
X	Amateurwedstrijden zonder publiek	-7	4	2
X	Evenementen (max. 100 mensen)	-8	5	4

Bijlage – Scoringssystematiek afwegingskader

Effecten van de maatregelen zijn ingeschaald aan de hand van onderstaande (sub)indicatoren op een schaal van -3 tot 3. Van belang is deze cijfers niet te letterlijk te nemen, het gaat vooral om het relatieve karakter ervan: of het effect groter of kleiner is.

Effect virus		
Aantal besmettingen	Mogelijke besmettings-momenten	Leidt de maatregel tot een toename van het aantal momenten waarbij besmetting kan plaatsvinden? Leidt de maatregel tot grote samenscholingen?
	Binnen of buiten	Zorgt de maatregel potentieel voor samenscholing in (kleine) afgesloten ruimtes? Of heeft het betrekking op activiteiten in de buitenlucht?
	Traceerbaarheid contacten	Zorgt de maatregel voor moeilijk traceerbare contacten? Leidt de maatregel tot contact tussen Nederlanders uit verschillende windstreken of tot internationale contacten?
	Waterbedeffect	Leidt de maatregel naar verwachting tot plaatselijke verschuiving van activiteiten met besmettingen in andere regio's als gevolg?
Gevaar na besmetting	Leeftijd	Heeft de maatregel invloed op besmettingen bij Nederlanders met een hoge leeftijd?
	Onderliggende aandoeningen	Heeft de maatregel invloed op besmettingen bij Nederlanders met onderliggende aandoeningen die het risico op ernstig ziekteverloop vergroten?
Beslag op schaarse ruimte	Beslag op OV	Heeft de maatregel tot gevolg dat de drukte in het ov toeneemt? Gaat het om piekbelasting tijdens de spits? Gaat het om regionale bewegingen of alleen lokaal?
	Beslag op publieke ruimte	Heeft de maatregel tot gevolg dat de druk op de publieke ruimte toeneemt (denk aan parken, pleinen en stadscentra)? Neemt als gevolg van de maatregel de druk op het stedelijk verkeer toe? Denk daarbij ook aan het effect op autoverkeer en parkeren; fietsverkeer en gebruik van stallingen.
Beslag op persoonlijke beschermingsmiddelen	Vraag naar persoonlijke beschermingsmiddelen	Heeft de maatregel tot gevolg dat de vraag naar persoonlijke beschermingsmiddelen, zoals medische mondkapjes, toeneemt? Heeft de maatregel effect op de testcapaciteit? Is er effect op de BCO-capaciteit?
Verwachte naleving	Draagvlak samenleving	Is er draagvlak voor de maatregel in de samenleving? Wat is de inschatting van de bereidwilligheid om de maatregel na te leven?
	Handhaafbaarheid	Is de maatregel handhaafbaar?
	Handhaving	Legt de maatregel een grootbeslag op handhaving?
	Begrijpbaarheid	Is de maatregel eenvoudig uit te leggen en te begrijpen? Zijn mensen in staat om de maatregel na te leven? (denk ook aan effect op inkomen, mogelijkheid tot het bewaren van afstand etc.)
Totaal		
Effect samenleving		
Fysiek en mentaal welbevinden	Zorgverlening	Wat is het effect van de maatregel op het reguliere zorgaanbod, curatieve zorg, WMO, langdurige zorg etc. Werkt de maatregel zorgmijding in de hand?
	Levensstijl	Wat is het effect van de maatregel op levensstijl (denk aan: weinig beweging, alcohol, roken etc.)?
	Sociale contacten	Wat is het effect van de maatregel op het gemiddeld aantal dagelijkse sociale contacten?
	Psychische effecten (o.a. eenzaamheid en stress)	
Leefomgeving	Kwaliteit woonomgeving	Heeft de maatregelen effecten op de kwaliteit van de woonomgeving. Wordt gebruik of toegang van de woonomgeving beperkt of gehinderd door de maatregel (denk aan thuiswerk, bereikbaarheid/ gebruik groen, voorzieningen, onderwijs of huisvesting arbeidsmigranten)
	Veiligheidseffecten	Heeft de maatregel effecten op de veiligheid in de leefomgeving. (denk aan jongeren die nergens naar toe kunnen, beperkte inzet handhavers/ politie of paniek reacties zoals hamsteren, ondergronds gaan van gesloten sectoren zoals coffeeshops of sekswerkers) Wat is het effect op familierelaties (denk aan opvoedproblemen, scheidingen, huiselijk geweld)?
	Milieueffecten	Heeft de maatregel effect op het milieu (zoals verminderde uitstoot van CO ₂ en NO _x , of juist een toename door verplaatsingen om het OV te vermijden. Denk ook aan geluidsoverlast)
Sociale cohesie		Leidt de maatregel tot tegenstellingen (of zelfs scheidslijnen) tussen (groepen) mensen? Leiden deze tegenstellingen ook tot verstoringen in de openbare orde?
	Polarisatie in de samenleving	Leidt de maatregel tot meer of minder politieke participatie (burgerparticipatie, petitjes, insprekers)? Leidt de maatregel tot meer of minder vrijwilligerswerk? Leidt de maatregel tot meer/minder mantelzorg?
	Participatie	Leidt de maatregel tot meer/minder institutioneel vertrouwen (politiek, maar ook bedrijven, media etc.)?
	Institutioneel vertrouwen	
Totaal		
Effect Economie		
Economie korte termijn	Werkgelegenheid	Wat is het effect op het gewerkt aantal uren? Wat is de impact op de activiteit van sectoren (en in hoeverre is daar thuiswerk mogelijk)? Is er een verschil in effect tussen bepaalde groepen?
	Faillissementen	Wat is het effect op een sector? Hoe staat het per sector met de verwachtingen, en liquiditeit/solvabiliteit?
	Beschikbaar inkomen	Wat is het effect op het besteedbaar inkomen? In hoeverre is er substitutie tussen sociale maatregelen en het loon? Is er een verschil in effect tussen bepaalde groepen?
	Ongelijkheid	Heeft de maatregel een effect op inkomensverdeling? Worden kwetsbare groepen (buitensporig) geraakt? Leidt de maatregel potentieel tot extra schuldenproblematiek?
	Overheidsfinanciën	Wat is het (eerste orde) effect op de overheidsuitgaven en -inkomsten? Wat zijn geschatte secundaire effecten?
	BBP	Wat is het verwachte effect op het BBP? Wat is het effect per sector?
Economie lange termijn	Waardenketens	Wat is het effect van de maatregel op waardeketens? Heeft het een effect op bedrijven die een grote mate van centraliteit kennen? Is dit permanent?
	Menselijk kapitaal	Vergroot de maatregel menselijk kapitaal? In hoeverre is er sprake van langdurige inactiviteit? In

		hoe verre is training mogelijk/nuttig? Is er een verschil in effect tussen bepaalde groepen?
Totaal		